

'haar wil doorgezet, mede op advies van Beelaerts', en, zo veronderstellen wij, van Gerbrandy.¹

De koningin begon (de Geer had dat op 20 mei nagelaten) met 'het onnoemelijke leed dat over ons volk is gekomen en dat het bij voortdoring drukt', te gedenken. 'Hulde' bracht zij (ook dat had de Geer verzuimd) aan 'de helden, die bij de verdediging van ons Nederland ten offer vielen aan hun plicht, hulde aan de moed van onze weermacht die . . . de zoveel sterkere *aanrander*' (wij cursiveren - de Geer had geen enkel anti-Duits woord gebezigd) 'veel langer heeft weten te weerstaan dan deze had verwacht.' De oorlog karakteriseerde zij als een worsteling tussen goed en kwaad, 'een strijd tussen God en ons geweten enerzijds en anderzijds de duistere machten die in deze wereld hoogtij vieren.' Maar:

'Gelijk eertijds noch gewapend geweld, noch de vlammen van de brandstapel, noch verarming en lijden onze vrijheidszin, onze gewetensvrijheid en onze geloofsvrijheid ooit hebben kunnen uitroeien, zo houd ik mij overtuigd, dat ook in het huidige tijdperk wij en allen die denken zoals wij (tot welk volk zij ook mogen behoren) uit deze beproeving gesterkt en gelouterd . . . zullen herrijzen.

. . . In onverbreekelijke eenheid willen wij handhaven onze vrijheid, onze onafhankelijkheid en het grondgebied van het gehele rijk.

Ik wek mijn landgenoten in het vaderland en overal waar zij zich bevinden, op om, hoe donker en moeilijk de tijden ook zijn, te blijven vertrouwen in de eindoverwinning van onze zaak, die niet alleen sterk staat door kracht van wapenen, doch niet minder door het besef dat het thans gaat om onze heiligste goederen. Ik heb gezegd.'

Ruim twee weken later, 14 augustus, uitte de Geer in de ministerraad 'de wens dat het aantal uitzendingen van Radio Oranje (zou) worden verminderd.'² Niemand viel hem bij.

★

Het is dezelfde vergadering van 14 augustus geweest waarin de Geer een mededeling deed (ze werd niet genotuleerd) die de meesten van zijn ambtgenoten het gevoel gaf dat het zo niet langer ging, en die de koningin, toen

¹ Zoals wij al in deel 4 vermeldden, zond van Kleffens op 24 juli de koningin een brief toe waarin hij schreef dat de gezant te Bern vernomen had dat van Karnebeek, commissaris der koningin in Zuid-Holland, en Snouck Hurgronje, voorzitter van het college van secretarissen-generaal, het ongeraden achtten, van Londen uit redevoeringen te houden die Duitsland zouden kunnen prikkelen; 'gezien 25 juli W' kwam op de brief te staan (archieff kabinet der koningin).

² Ministerraad: Notulen, 14 aug. 1940.